

Actualizarea funcției magice a limbii și ipostazele alterității în *Evanghelia după Matei* și în *Evanghelia după Marcu*

Darius LUNGU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România

darius.lungu2001@yahoo.com

Abstract: This paper examines the magical function charged discours in two gospels, *Matthew* and *Mark*, in the narrative episodes that give an account of Jesus' miracles. The aim of this research is, on one hand, to analyse the context that allows words to have magical function and, more specifically, the nature of the receivers of the message as representatives of alterity. On the other hand, this paper offers a linguistic analysis of each utterance in the forementioned biblical books that can be associated with magical function.

Keywords: *magical function, receiver, perlocutionary act, utterance, reality.*

Introducere

Una dintre contribuțiile fundamentale în lingvistica secolului al XX-lea, cu ecouri până în prezent, o constituie modelele teoretice ale comunicării și ale funcțiilor limbii, definite ca roluri pe care le îndeplinește cuvântul în comunicare, pornind de la intenția vorbitorului. Modelul care stă la baza cercetării noastre este cel al lui Roman Jakobson; acesta a teoretizat și exemplificat funcțiile prin raportarea la factorii comunicării (elementele unei situații de comunicare): funcția emotivă (emițător), conativă (destinatar/receptor), fatică (canal), referențială (context), poetică (mesaj) și metalingvistică (cod) (Jakobson 1964). Acestea au, în textele sacre, câteva trăsături specifice tipului de discurs, cel religios. Lingvistul completează lista cu o altă funcție – magică, reprezentând o actualizare aparte a celei conative, centrate asupra receptorului, care este, în acest context de comunicare, absent sau inanimat. Pentru a susține ideea conform căreia funcția magică implică transformarea unei „a treia persoane, absente sau inanimate, într-un destinatar al unui mesaj conativ” (Jakobson 1964: 216, s.a.), Roman Jakobson ilustrează câteva situații care ne-au condus către concluzia că textele sacre, prin narațiunile cu punct de plecare în intenția de modificare a realității (miracolele), sunt exemple clare ale acestei funcții a limbii, pe care o asociem actului perlocuționar – sau perlocutoriu (Austin 2005: 101) – având drept scop „producerea reală de efecte reale” (Austin 2005: 101-2). Deși contextul în care se exercită funcția magică are o componentă locuționară (simpla rostire a

cuvintelor) (Austin 2005: 99) și una ilocuționară (intenția vorbitorului) (Austin 2005: 99), acestea trec în plan secundar.

Funcția magică în textul biblic implică, de asemenea, o modificare în paradigma identitară a factorilor comunicării, cu precădere a emițătorului (în cazul de față, autorul miracolului, Isus) și a destinatarului (beneficiarul). Cel dintâi are o identitate prestabilită, divină, ca orice entitate de ordin divin din toate textele sacre, identitate pe care și-o asumă și pe care o verbalizează. Ca ființă dotată cu abilități speciale latente, emițătorul își confirmă identitatea prin contactul cu Celălalt într-un context de comunicare cu încărcătură perlocuționară magică, atunci când este actualizat potențialul magic al cuvântului. Capacitatea transmițătorului de a interacționa cu orice entitate din realitatea extralingvistică (animată, inanimată, umană, nonumană), pentru a o modifica prin cuvânt, implică prezența alterității în variate ipostaze, pe care ne propunem să le detaliem.

În *Evangelia după Matei* și în *Evangelia după Marcu*¹, episoadele narative în care Isus este autorul unor fapte supranaturale conțin secvențe discursive ilustrative pentru funcția magică și pentru dinamica relației omului cu alteritatea. Aceasta din urmă apare sub diverse forme care confirmă identitatea emițătorului. Destinatarul actului de limbaj, absent sau inanimat după Jakobson, este reprezentat pe rând, după tematica miracolelor, de natură, boală, părți ale corpului, entități absente sau nonumane. Considerăm însă că prezența unui destinatar uman, în cazul miracolelor de vindecare, nu împiedică actualizarea funcției magice în contextul evangheliilor, deoarece nu se are în vedere determinarea persoanei la acțiune, ci transformarea prin cuvânt a realității sale corporale. Corpul fizic ar putea fi considerat, prin extensie, destinatarul actului perlocuționar.

Am ales să analizăm cele două evanghelii, întrucât există foarte multe asemănări în ceea ce privește cronologia întâmplărilor, dimensiunea evenimentială, lexicul utilizat, multe dintre episoade suprapunându-se. Pentru început, considerăm necesar să enumerăm titlurile miracolelor pe care le avem în vedere și să le numerotăm în funcție de ordinea în care apar în cele două cărți biblice, pentru a le putea clasifica după tipul de destinatar prin care se actualizează funcția magică a limbii. Ne preocupă în special situațiile în care avem acces în text la conținutul lingvistic utilizat drept catalizator (în stil direct sau indirect) în vederea modificării stării de fapt a realității. De aceea, episoadele narative în care nu se dau detalii cu privire la modul de producere a minunilor prin cuvânt vor fi omise.

Evangelia după Matei: (I) „Vindecarea unui lepros”, (II) „Vindecarea robului unui sutaș”, (III) „Vindecarea soacrei lui Petru și a mai multor bolnavi”, (IV) „Potolirea furtunii”, (V) „Doi îndrăciți sunt tămăduiți”, (VI) „Vindecarea unui slăbănog”, (VII) „Învierea fiicei lui Iair și vindecarea unei femei”, (VIII) „Vindecarea a doi orbi”, (IX) „Omul cu mâna uscată”, (X) „Înmulțirea pâinilor”,

¹ În vederea analizei, vom lua drept traducere de referință *Biblia sau Sfânta Scriptură* în varianta lui Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică din România, Oradea, 2007, pp. 923-84. Desigur că analiza oricărei alte traduceri ar avea rezultate similare.

(XI) „Umblarea pe mare”, (XII) „Femeia canaanită”, (XIII) „A doua înmulțire a pâinilor”, (XIV) „Vindecarea unui lunatic”, (XV) „Isus plătește darea pentru templu”, (XVI) „Doi orbi vindecați la Ierihon”, (XVII) „Blestemarea smochinului”.

Evangelia după Marcu: (I) „Isus vindecă un îdrăcit în Capernaum”, (II) „Tămăduirea soacrei lui Petru”, (III) „Tămăduirea unui lepros”, (IV) „Vindecarea slăbănogului”, (V) „Omul cu mâna uscată”, (VI) „Potolirea furtunii”, (VII) „Vindecarea unui îdrăcit”, (VIII) „Învierea fiicei lui Iair și vindecarea unei femei bolnave de doisprezece ani”, (IX) „Înmulțirea pâinilor”, (X) „Isus umblă pe mare”, (XI) „Femeia canaanită”, (XII) „Vindecarea unui surdo-mut”, (XIII) „A doua înmulțire a peștilor”, (XIV) „Vindecarea unui orb la Betsaida”, (XV) „Vindecarea unui îdrăcit”, (XVI) „Orbul Bartimeu”, (XVII) „Smochinul blestemat”.

O privire asupra titlurilor episoadelor narative selectate relevă posibilitatea operării unor clasificări a actelor de limbaj și a situațiilor de comunicare din fragmentele citate din mai multe puncte de vedere. În demersul nostru, vom face apel la metoda analizei discursului și la metoda inductivă, urmând să structurăm datele pe baza a două mari criterii: destinatarul (concretizarea alterității) și formula discursivă dominată de funcția magică. În cadrul acestora, vom opera subcategorizări, în funcție de particularitățile fiecărui criteriu, prin inducție. Avem în vedere, așadar, pe de o parte, componenta actanțială (participanții la actul de comunicare cu încărcătură magică), iar pe de altă parte, componenta discursivă.

1. Componenta actanțială: destinatarul și ipostazele Alterității

Dinamica relațiilor emițător – receptor (destinatar) în textele alese permite o categorizare a ipostazelor celui alt în funcție de mai multe criterii. Acestea reflectă diversitatea participanților la actul comunicării cu care protagonistul, pornind de la identitatea prestabilită, interacționează în calitate de emițător. Ne vom folosi de numerotarea episoadelor narative corespunzătoare celor două cărți biblice pe care am realizat-o mai sus.

1.1. Mai întâi, formulele discursive rostite pentru a schimba realitatea pot fi clasificate în funcție de natura destinatarului. Identificăm:

a. Destinatar animat uman (prin extensie, boala, ca parte componentă a dimensiunii corporalității): leprosul – *Matei* (I), *Marcu* (IV); robul – *Matei* (II); soacra lui Petru – *Matei* (III), *Marcu* (II); slăbănogul – *Matei* (VI), *Marcu* (IV); fiica lui Iair și femeia bolnavă – *Matei* (VII), *Marcu* (VIII); orbii – *Matei* (IX), (XVI), *Marcu* (XIV), (XVI); omul cu mâna uscată – *Matei* (IX), *Marcu* (V); femeia canaanită – *Matei* (XII), *Marcu* (XI); omul lunatic – *Matei* (XIV); omul surdo-mut – *Marcu* (XII).

b. Destinatar animat entitate nonumană de tip spiritual – în episoadele de exorcizare din *Matei* (V), *Marcu* (I), (VII), (XV). În toate cazurile, adresarea către un astfel de destinatar aparținând unul alt plan al realității (un demon) se face în mod direct, printr-un act perlocuționar. În multe exemple, elementul verbal – cuvântul rostit – se asociază elementelor paraverbale, prin cuvinte care indică muștrarea, cearta, dojana, alături de termeni care indică tonalitatea imperativă: „a muștrat duhul necurat și i-a zis: «Duh mut și surd, îți poruncesc să ieși

din copilul acesta și să nu mai intri în el.» (Cornilescu 2007: 973, c.9, v.25) Atitudinea de muștrare din partea emițătorului este prezentă numai în episoadele în care destinatarul reprezintă o astfel de entitate și nu apare niciodată atunci când acesta este om. Această observație ne conduce către ideea că raportul dintre instanțele care participă la actul comunicării (locutorul = Isus, interlocutorul = un alt om, o altă entitate animată) se schimbă în funcție de statutul destinatarului.

c. Destinatar animat nonuman componentă a lumii vegetale și animale: smochinul blestemat – *Matei* (XVII), *Marcu* (XVII); peștele – *Matei* (XVI).

d. Destinatar inanimat

d.1. obiect/produs: pâinile și peștii – *Matei* (X), (XIII), *Marcu* (IX), (XIII); banul – *Matei* (XVI). În acest ultim episod, ne referim la momentul în care Isus trebuie să plătească darea pentru templu și îi cere lui Petru: „du-te la mare, aruncă undița și trage afară peștele care va veni întâi. Deschide-i gura și vei găsi în ea un ban pe care ia-l și dă-li-l lor, pentru Mine și pentru tine.” (944, c.17, v.27);

d.2. fenomen al naturii: furtuna, marea – *Matei* (IV), (XI), *Marcu* (VI), (X).

1.2. Prezența/absența destinatarului constituie următorul criteriu pe care îl vom aduce în discuție. În funcție de acesta, distingem două tipuri:

a. Destinatarul prezent – definește cele mai multe situații de comunicare în care se manifestă funcția magică a limbii. În general, instanța a cărei realitate se modifică prin cuvânt este de față atunci se produce miracolul, fie că este vorba despre o entitate animată (umană sau nonumană), fie că ne referim la o entitate inanimată (fenomenele naturii).

b. Destinatarul absent – apare numai în două situații semnificative. Primul episod, prezent doar în *Evangelia după Matei*, este cel al tămăduirii robului sutașului roman. Comandantul vine la Isus pentru a-L ruga să-l vindece pe robul său bolnav; acesta are încredere în capacitatea cuvântului rostit de a produce efectul dorit asupra realității, chiar și în absența bolnavului: „Isus i-a zis: «Am să vin și să-l tămăduiesc.» «Doamne», a răspuns sutașul, «nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu, ci zi numai un cuvânt, și robul meu va fi tămăduit.»” (930-1, c.8, v.7-8). Ceea ce determină modificarea stării bolnavului prin medierea cuvântului cu funcție magică este, de fapt, credința celui care cere acest lucru. Cuvântul este, așadar, un catalizator care își activează funcția de transformare a lumii (așadar, funcția magică) atunci când gândirea omului este pe deplin convinsă de eficiența sa. Aceasta reiese din răspunsul lui Isus: „«Adevărat vă spun că nici în Israel n-am găsit o credință așa de mare.» [...] Apoi a zis sutașului: «Du-te și făcă-ți-se după credința ta.» Și robul lui s-a tămăduit chiar în ceasul acela.” (931, c.8, v.10, 13).

Al doilea episod narativ în care destinatarul este absent prezintă un act similar de vindecare a fiicei unei femei canaanite. Mama îl imploră pe Isus și îi cere însănătoșirea fiicei, iar credința, la fel ca în episodul anterior, activează potențialul funcției magice a cuvântului: „Atunci, Isus i-a zis: «O, femeie, mare este credința Ta! Facă-ți-se cum voiești.» Și fiica ei s-a tămăduit chiar în ceasul acela.” (941-2, c.15, v.28)

1.3. Numărul participanților cărora le este destinat mesajul cu funcție magică poate constitui un alt criteriu de clasificare. Din acest punct de vedere, avem de-a face cu două situații:

a. Destinatar individual – definit printr-un singur individ/o singură entitate. Cele mai multe episoade pot fi integrate aici, indiferent de natura destinatarului: animat uman, animat nonuman spiritual (demon), animat vegetal, dar și inanimat (obiect, fenomen al naturii). În ceea ce privește destinatarul absent, se poate observa că și el este reprezentat printr-un singur individ.

b. Destinatar colectiv – în puține situații. Ne referim aici la episodul în care Isus se adresează unui grup de demoni care își spune „«legiune», pentru că suntem mulți” (966, c.5, v.9): (în *Marcu*) „Și dracii L-au rugat și au zis: «Trimite-ne în porcii aceia, ca să intrăm în ei.» Isus le-a dat voie. Și duhurile necurate au ieșit și au intrat în porci; și turma s-a repezit de pe râpă în mare.” (967, v.12,13); (în *Matei*) „Dracii rugau pe Isus și ziceau: «Dacă ne scoți afară din ei, dă-ne voie să ne ducem în turma aceea de porci.» «Duceți-vă», le-a zis El. Ei au ieșit și au intrat în porci. Și, deodată, toată turma s-a repezit de pe râpă în mare și a pierit în ape.” (931, c.8, v.31-2). În contextele amintite, Isus nu comunică aproape deloc cu beneficiarul primar al producerii miracolului (omul vindecat), ci cu sursa problemei, întrucât aceasta este o entitate căreia emițătorul i se poate adresa direct și care îi răspunde, fiind un destinatar animat.

2. Componenta discursivă și funcția magică

Avem în vedere cuvântul rostit prin care se actualizează funcția magică a limbii. Această componentă a situației de comunicare cuprinde numeroase aspecte care prezintă interes prin dinamica relației om – cuvânt. Toate contextele discutate sunt caracterizate printr-o forță perlocuționară.

2.1. O primă clasificare a structurilor lingvistice dominate de această funcție în evanghelii are la bază criteriul tipologiei formulelor utilizate pentru a produce un efect asupra realității:

a. Formule explicite, prin care însuși actul de enunța miracolul, deci conținutul propozițional al vindecării, se asociază cu efectul dorit, deoarece există congruență între conținutul lexical al formulei rostite și conținutul lexical care exprimă rezultatul așteptat. Altfel spus, ceea ce emițătorul dorește să obțină coincide cu ceea ce este rostit (a vindeca, a curăța): (*Matei*) „Da, vreau, fii curățat” (930, c.8, v.3), (*Marcu*) „Da, voiesc, fii curățat” (963, c.1, v.41). De remarcat este utilizarea verbului „vreau”/„voiesc”, care indică faptul că efectul asupra celui alt este

rezultatul unui act volițional. Așadar, rezultatul interacțiunii cu alteritatea este unul controlat în mod conștient.

Miracolul cu banul și peștele din *Evangelia după Matei* reprezintă, din punctul nostru de vedere, un caz particular al acestui tip de formulă, întrucât avem de-a face cu manipularea realității extralingvistice prin anticipare; realitatea este înfăptuită pe măsură ce este rostită de către emițător (Isus) și urmează a fi ulterior descoperită ca atare de către receptor (Petru). Redăm mai jos episodul integral (944, c.17, v.24-7):

Când au ajuns în Capernaum, cei ce strâneau darea pentru Templu au venit la Petru și i-au zis: „Învățătorul vostru nu plătește darea?” „Ba da”, a zis Petru. Și când a intrat în casă, Isus i-a luat-o înaintea și i-a zis: „Ce crezi, Simone? Împărații pământului de la cine iau dări sau biruri? De la fiii lor sau de la străini?” Petru I-a răspuns: „De la străini.” Și Isus i-a zis: „Așadar, fiii sunt scutiți. Dar, ca să nu-i facem să păcătuiască, du-te la mare, aruncă undița și trage afară peștele care va veni întâi. Deschide-i gura și vei găsi în ea un ban pe care ia-l și dă-li-l lor, pentru Mine și pentru tine.” (944, c.17, v.24-7)

Deși, în ceea ce privește timpul gramatical, s-a preferat, pentru traducere, viitorul, Isus are în vedere nu momentul în care se realizează miracolul (prezentul enunțării), căci peștele și banul – realitatea transformată, destinatarul absent – sunt pregătite pe măsură ce formula este rostită, ci momentul descoperirii miracolului de către receptor, fiindcă Petru va găsi minunea deja înfăptuită.

Un alt caz particular al formulei explicite îl constituie, din punctul nostru de vedere, replicile adresate unui destinatar inanimat (natura, vegetația). Un exemplu este reprezentat de formula rostită în timpul furtunii pentru a calma valurile. Această situație este particularizată prin prezența unui fenomen al naturii ca receptor, așa cum se poate observa în *Evangelia după Marcu*: „El [Isus, n.n.] S-a sculat, a certat vântul și a zis mării: «Taci! Fără gură!» Vântul a stat și s-a făcut o liniște mare.” (966, c.4, v.39). Efectul dorit (liniștea, tăcerea mării) este inclus prin sinonimie contextuală în formula discursivă, așadar, în enunțarea însăși.

2.2. Formule implicite, care nu conțin în expresia lor lingvistică fenomenul pe care îl invocă. Ceea ce se dorește este obținut prin prezența în structura discursivă rostită a unor cuvinte cu semantism diferit. Prin astfel de formule, destinatarului i se poate solicita, de exemplu, realizarea unui comportament din care decurge sau care atestă transformarea în prealabil a realității, ca în episodul vindecării slăbănogului din *Matei*: „«Dar, ca să știți că Fiul omului are putere pe pământ să ierte păcatele, – «Scoală-te», a zis El slăbănogului, «ridică-ți patul și du-te acasă.»” (932, c.9, v.6), și din *Marcu*: „«Ție îți poruncesc», a zis El slăbănogului, «scoală-te, ridică-ți patul și du-te acasă.»” (963, c.2, v.11). Acest context este ilustrativ pentru ceea ce John R. Searle numește act directiv (Searle 1975: 355), întrucât receptorul este determinat la acțiune pentru a confirma actualizarea funcției magice. Putem considera că transformarea realității se realizează fie pe măsură ce Isus rostește cuvintele, așadar, prin însuși actul enunțării, fie printr-un act de limbaj indirect

(Charaudeau & Maingueneau 2002: 19), funcția magică fiind îndeplinită numai de intenția nerostită a protagonistului.

O situație aflată oarecum la limita între cele două tipuri de formule se concretizează în episodul blestemării smochinului, atunci când lui Isus îi este foame și găsește un smochin fără fructe. Modificarea stării de fapt a elementului vegetal (devenit destinat al formulei cu funcție magică) se realizează prin intermediul unei secvențe discursive care doar implică efectul, fără a-l numi explicit: (în *Matei*) „A văzut un smochin lângă drum și S-a apropiat de el, dar n-a găsit decât frunze și i-a zis: «De acum încolo, în veac să nu mai dea rod din tine!» Și îndată smochinul s-a uscat.” (Cornilescu 2007: 948, c.21, v.19), (în *Marcu*) „Atunci a luat cuvântul și a zis smochinului: «În veac să nu mai mănânce nimeni rod din tine!» Și ucenicii au auzit aceste vorbe.” (976, c.11, v.14) Mai târziu, când ucenicii trec prin același loc, găsesc smochinul „uscat din rădăcini” (976, c.11, v.20). Formula de blestem rostită de Isus (nimeni să nu mai mănânce fructele) implică schimbarea realității (uscarea smochinului), dar nu o conține explicit, acest lucru apărând în partea narativă.

Putem particulariza din nou această clasificare în ceea ce privește episodul vindecării orbului Bartimeu, din *Evangelia după Marcu*, întrucât formula discursivă cu rol de modificare a realității apare într-o formă dublă, fiind actualizată atât explicit, de către o instanță a comunicării, cât și implicit, de către cealaltă instanță. Miracolul se produce prin formularea clară de către destinat al dorinței de schimbare, atunci când bolnavul este întrebat: „Isus a luat cuvântul și i-a zis: «Ce vrei să-ți fac?» „Rabuni”, I-a răspuns orbul, „să capăt vederea.” (975, c.10, v.51); răspunsul lui Isus, care produce efectul așteptat, vindecându-l pe beneficiar, este dat sub forma unei formule implicite: „Și Isus i-a zis: «Du-te, credința ta te-a mântuit.» Îndată orbul și-a căpătat vederea și a mers pe drum după Isus.” (976, v.52) Prin acest răspuns al autorului miracolului, beneficiarul devine coparticipant la transformarea propriei realități. Alteleori, discursul devine explicit pentru ambele instanțe ale comunicării, ca în episodul exorcizării din *Matei*, în care demonii solicită schimbarea stării lor, iar Isus confirmă acest lucru: „Dracii rugau pe Isus și ziceau: «Dacă ne scoți afară din ei, dă-ne voie să ne ducem în turma aceea de porci.» «Duceți-vă», le-a zis El.” (931, c.8, v.31-2). În aceste situații de comunicare, se poate obserba participarea activă a celui alt (a alterității) la propria schimbare prin cuvânt.

2.2. O altă clasificare ar putea avea în vedere modalitatea prin care este redată în discurs conținutul lingvistic al actului miraculos care actualizează funcția magică a limbii. Ne referim la cele două variante de discurs: direct și indirect (raportat). Desigur că acest criteriu vizează mai degrabă forma decât conținutul propriu-zis.

a. Redarea formulei în stil direct – atunci când cuvântul rostit este inclus într-o replică de dialog. Cele mai multe exemple, unele deja discutate, sunt de acest tip, așa cum apare, de pildă, în episodul vindecării surdo-mutului din *Evangelia după Marcu*: „Și-a ridicat ochii spre cer, a suspinat și a zis: «Efata», adică «Deschide-te!» Îndată i s-au deschis urechile, i s-a dezlegat limba și a vorbit foarte deslușit.” (971, c.7, v.34-5).

b. Redarea formulei în stil indirect – atunci când secvența discursivă asociată funcției magice este prezentată de către narator. Printre situațiile încadrate în această categorie se numără înmulțirea pâinilor și a peștilor, prezentă în ambele evanghelii: (*Matei*) „Apoi a poruncit noroadelor să șadă pe iarbă, a luat cele cinci pâini și cei doi pești, Și-a ridicat ochii spre cer, a binecuvântat, a frânt pâinile și le-a dat ucenicilor, iar ei le-au împărțit noroadelor.” (940, c.14, v.19); (*Marcu*) „El a luat cele cinci pâini și cei doi pești. Și-a ridicat ochii spre cer și a rostit binecuvântarea. Apoi a frânt pâinile și le-a dat ucenicilor, ca ei să le împartă norodului. Asemenea și cei doi pești, i-a împărțit la toți.” (969, c.6, v.41).

Deosebiri între cele două cărți biblice privind modul în care sunt redată formula cu funcție magică și comunicarea cu destinatarul apar în câteva episoade care ne-au atras atenția. Unul dintre cazuri este reprezentat de un episod al exorcizării fiului unui bărbat. În *Matei*, este preferat stilul indirect: „Isus a certat dracul, care a ieșit din el. Și băiatul s-a tămăduit chiar în ceasul acela.” (944, c.17, v.18), în timp ce, pentru aceeași întâmplare, naratorul din *Evangelia după Marcu* redă formula în stil direct: „a muștră duhul necurat și i-a zis: «Duh mut și surd, îți poruncesc să ieși din copilul acesta și să nu mai intri în el.» Și duhul a ieșit, țipând și scuturându-l cu mare putere.” (973, c.9, v.25) Un alt exemplu îl oferă fragmentul în care Isus potolește furtuna. Adresarea către forța naturii este realizată indirect la *Matei*: „Apoi S-a sculat, a certat vânturile și marea și s-a făcut o liniște mare.” (931, c.8, v.26), însă parțial direct la *Marcu*: „El S-a sculat, a certat vântul și a zis mării: «Taci! Fără gură!» Vântul a stat și s-a făcut o liniște mare.” (966, c.4, v.39).

Formulele redată în stil direct au, în traducerea în limba română, câteva particularități lingvistice care conturează dimensiunea expresiei funcției magice în textele evanghelice; aceste particularități lipsesc în situațiile în care naratorul redă indirect replica asociată acestui rol. Modurile și timpurile verbale au importanță sporită, întrucât verbul este cel care, în general, exprimă acțiunea. Substantivele, dar și pronumele, ca substitute, își relevă, de asemenea, importanța, deoarece individualizează nominal componentele lumii extralingvistice. Printre faptele de limbă prin care emițătorul intenționează să modifice realitatea se numără:

a. verbe la modul imperativ (cele mai multe ocurențe): „fii curățat”, „duceți-vă”, „îndrăznește”, „scoală-te, ridică-ți patul și du-te acasă”, „întinde-ți”, „Deschide-te”, „taci și ieși”, „taci”, „fii tămăduită”, „scoală-te”;

b. verbe la conjunctiv, prezent:

b.1. cu să: „să nu mai dea”, „să nu mai mănânce”, „să capăt”;

b.2. fără să: „facă-ți-se după voința ta”, „facă-ți-se cum voiești”;

c. verbe la indicativ, prezent (redau acte voliționale, prin care realitatea este transformată, fiind adusă din planul posibilului în planul realului): „voiesc”, „vreau”;

d. verbe la indicativ, perfect compus (exprimă realitatea modificată): „a ieșit dracul din fiică-ta”;

e. verbe la indicativ, viitor: „vei găsi”, „mă voi tămădui”;

- f. substantive în vocativ: „fiule”, „fetițo”;
- g. elipsa predicatului și preluarea funcției de către un substantiv: „fără gură”;
- h. persoana I (atunci când formula este rostită de către beneficiar): „să ni se deschidă ochii”, „trimite-ne în porcii aceia”, „dă-ne voie”; persoana a II-a (când emițătorul se adresează destinatarului): „-ți”, „duceți-vă”; ambele persoane au cu rol deictic.
- i. afirmații prin care potențialul transformator al cuvântului este actualizat: „Da, voiesc, fii curățit”.

2.3. Urmând aceeași direcție, un alt criteriu este reprezentat de prezența/absența elementului nonverbal cu valențe ritualice asociate structurilor lingvistice care constituie formule cu funcție magică. Din acest punct de vedere, identificăm trei tipuri de situații.

a. Prezența în textul evangheliilor numai a semnului lingvistic (deși elementul gestual poate fi bănuțit): (în *Matei*) „Atunci a zis omului aceluia: «Întinde-ți mâna!» El a întins-o și mâna s-a făcut sănătoasă, ca și cealaltă.” (936, c.12, v.13); (în *Marcu*) „Și Isus a zis omului care avea mâna uscată: «Scoală-te și stai la mijloc!» [...] a zis omului: «Întinde-ți mâna!» El a întins-o, și mâna i s-a făcut sănătoasă.” (964, c.3, v.3, 5).

b. Prezența în textul evangheliilor atât a semnului lingvistic, cât și a codului gestual. În multe situații, se apelează (și) la gest pentru a produce o schimbare asupra realității, însoțind cuvântul rostit; acest lucru presupune, adesea, întinderea mâinii și atingerea celui în cauză: „Isus a întins mâna, S-a atins de el și a zis: «Da, vreau, fii curățat!» Îndată a fost curățată lepra lui.” (930, c.8, v.3).

În cadrul acestui tip, putem opera o altă subdiviziune, în funcție instanța comunicării căreia îi aparține gestul; aceasta poate fi:

b.1. autorul miracolului (Isus): majoritatea situațiilor; propunem, spre ilustrare, episodul vindecării a doi orbi, din *Matei*: „Atunci S-a atins de ochii lor și a zis: «Facă-vi-se după credința voastră!» Și li s-au deschis ochii.” (933, c.9, v.29).

b.2. beneficiarul (alteritatea, celălalt aflat în stare de boală): episodul vindecării femeii cu scurgere de sânge din *Marcu*. În acest exemplu, femeia este cea care se atinge de haină pentru a modifica starea de fapt a realității: „Căci își zicea ea: «Dacă aș putea doar să mă ating de haina Lui, mă voi tămădui.» Și îndată, a secăt izvorul sângelui ei. Și a simțit în tot trupul ei că s-a tămăduit de boală.” (967, c.5, v.28-9).

Un aspect interesant asociat codului nonverbal, deși marginal în cercetarea noastră, întrucât nu prezintă interes din punctul de vedere al unei descrieri lingvistice sau pragmatice, îl constituie elementele de recuzită din componența unui ritual complex, cu etape succesive. Avem în vedere aici situațiile în care, în afară de gest și cuvânt, Isus folosește elemente cu substanță

fizică pentru a modifica starea de fapt a realității bolnavului. De pildă, în episodul deja amintit al vindecării unui surdo-mut, din *Evangelia după Marcu*, miracolul se produce prin medierea atât a cuvântului, ca formulă explicită redată în stil direct, cât și a unei substanțe provenite din corpul uman. La acestea, se adaugă și codul nonverbal: atingerea urechilor și a limbii.

I-au adus un surd care vorbea cu anevoie și L-au rugat să-Și pună mâinile peste el. El l-a luat la o parte din norod, i-a pus degetele în urechi și i-a atins limba cu scuipatul Lui. Apoi Și-a ridicat ochii spre cer, a suspinat și a zis: „Efata”, adică „Deschide-te!” Îndată i s-au deschis urechile, i s-a dezlegat limba și a vorbit foarte deslușit. (971, c.7, v.32-4)

Un ritual de vindecare asemănător, dar puțin mai complex, apare în episodul cu orbul din Betsaida, din aceeași evanghelie; miracolul se produce în două etape, cu medierea aceleiași substanțe și cu prezența unor gesturi similare (așezarea mâinilor peste ochi), însă cu formula asociată funcției magice redată în stil indirect, de către narator.

Isus a luat pe orb de mână și l-a scos din sat, apoi i-a pus scuipat pe ochi, Și-a pus mâinile peste el și l-a întrebat: „Vezi ceva?” El s-a uitat și a zis: „Văd niște oameni umblând, dar mi se par ca niște copaci.” Isus i-a pus din nou mâinile pe ochi; i-a spus să se uite ținând și, când s-a uitat, a fost tămăduit și a văzut toate lucrurile deslușit. (971-2, c.8, v.23-5)

c. Prezența în textul evangheliilor numai a codului gestual. Aceste situații prezintă mai puțin interes pentru o analiză lingvistică, întrucât conțin doar elemente gestuale cu valoare ritualică, fără a se face trimitere clară la utilizarea cuvântului drept catalizator (deși putem bănuî, uneori, prezența acestuia): (*Matei*) „Isus S-a dus apoi în casa lui Petru și a văzut pe soacra acestuia zăcând în pat, prinsă de friguri. S-a atins de mâna ei și au lăsat-o frigurile; apoi ea s-a sculat și a început să-I slujească.” (931, c.8, v.14-5); (*Marcu*) „Soacra lui Simon zăcea în pat, prinsă de friguri. Și îndată au vorbit lui Isus despre ea. El a venit, a apucat-o de mână, a ridicat-o și au lăsat-o frigurile. Apoi, ea a început să le slujească.” (962, c.1, v.30-1).

În unele cazuri, relatarea aceluiași episod diferă parțial în cele două surse biblice, anumite elemente fiind absente într-o evanghelie sau alta. De exemplu, în *Marcu*, secvența vindecării fiicei lui Iair conține, în momentul realizării miracolului, atât componenta lingvistică, prin care se actualizează funcția magică a limbii, cât și cea gestuală: „A apucat-o de mână și i-a zis: «Talita cumi », care, tălmăcit, înseamnă: «Fetițo, scoală-te, îți zic!»” (967, c.5, v.41), în timp ce la *Matei* este prezent numai gestul: „le-a zis: «Dați-vă la o parte, căci fetița n-a murit, ci doarme!» Ei își băteau joc de El. Dar, după ce a fost scoasă gloata, Isus a intrat înăuntru, a luat pe fetița de mână, și fetița s-a sculat.” (932, c.9, v.24-5) Considerăm că, în această ultimă situație, funcția magică prin care se modifică realitatea cu ajutorul cuvântului, producând astfel

un miracol, este actualizată mai devreme, în absența destinatarului, atunci când Isus afirmă că „fetița n-a murit, ci doarme.”

Concluzii

Demersul nostru pune în lumină varietatea formulelor discursive prin care se actualizează funcția magică a limbii în textele biblice selectate. Cuvântul rostit, dotat cu potențial transformator, extinde seria ipostazelor în care poate apărea Celălalt într-o situație de comunicare, întrucât orice componentă a realității extralingvistice (umană, nonumană, animată, inanimată, prezentă, absentă) poate fi destinatarul unui mesaj care o face susceptibilă de a suferi modificări.

BIBLIOGRAFIE

- Biblia 2007: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, traducerea Dumitru Cornilescu, revizuită ortografic, Oradea, Societatea Biblică din România.
- Austin 2005: John Langshaw Austin, *Cum să faci lucruri cu vorbe*, traducere din limba engleză de Sorana Corneanu, prefată de Vlad Alexandrescu, Pitești, Editura Paralela 45.
- Charaudeau & Maingueneau 2002: Patrick Charaudeau & Dominique Maingueneau, *Dictionnaire d'analyse du discours*, Paris, Editions du Seuil.
- Jakobson 1964: Roman Jakobson, „Lingvistică și poetică. Aprecieri retrospective și considerații de perspectivă”, în *Probleme de stilistică. Orientări moderne*, București, Editura Științifică.
- Searle 1975: John Rogers Searle, „A taxonomy of illocutionary acts”, în *Language, mind, and knowledge. Minnesota studies in the philosophy of science*, volumul 7, 1975, pp. 364-69, disponibil online: <https://conservancy.umn.edu/items/2b9aa876-a427-4f47-8640-74c20f583c86> (consultat pe 30 iunie 2025).